

Jaarbrief 2018

Uit het bestuur – door Mirjam van Veen, voorzitter CHF

Ook dit jaar kon het Catharina Halkes Fonds met dank aan de donateurs weer vele projecten ondersteunen. Het merendeel van deze projecten is kleinschalig: we ondersteunen mensen om een congresreis te ondernemen, of geven mensen financiële steun om een specifiek deel van het onderzoek mogelijk te maken. Subsidie aanvragen bij het CHF is relatief gemakkelijk: de procedure is eenvoudig zodat

mensen zonder al te veel bureaucratische rompslomp steun voor hun onderzoek kunnen verwerven. Het Fonds geeft zodoende mensen een belangrijke steun in de rug. Dit jaar heeft het fonds bijvoorbeeld voor het eerst het project ‘Breuken en Bruggen’ gesteund. Binnen dit project wordt onderzoek gedaan naar intercultureel bijbel lezen. Met steun van het CHF kon een student naar Nederland komen om daar onderzoek te doen op het gebied van religie en gender.

Het bestuur van het fonds merkt dat het belang van het fonds eerder toe- dan afneemt. Aan universiteiten staat de formatie onder grote druk. Dat geldt voor onderzoek en onderwijs op het gebied van religie in het algemeen, maar zeker ook voor onderzoek op het vakgebied van religie en gender. Vrijvallende plaatsen worden niet of slechts gedeeltelijk opgevuld. Hierdoor wordt het stimuleren van onderzoek op het gebied van religie en gender des te meer van belang. Daar komt bij dat het steeds lastiger wordt om fondsen te werven. Procedures zijn vaak ingewikkeld en tijdrovend en de druk om zelf geld te werven voor onderzoek neemt toe. Het CHF vervult ook in dat opzicht een belangrijke rol.

Het bestuur van het CHF wil dan ook doorgaan op de ingeslagen weg: het stimuleren van onderzoek op het gebied van religie en gender, dat een uitstraling heeft in de Nederlandse context. Daarnaast verzetten we een aantal bakens. We bieden voor het eerst dit jaar de mogelijkheid grotere aanvragen in te dienen. De bedoeling is dat mensen door een groter subsidiebedrag bijvoorbeeld een aantal maanden vrij kunnen worden gesteld om een promotie-traject af te ronden. Ook de subsidiëring van het bovengenoemde project 'Breuken en Bruggen' is een voorbeeld van deze nieuwe subsidievorm. In de tweede plaats houdt het bestuur zich bezig met de vraag hoe we de toegankelijkheid van het CHF voor niet-Nederlandstalige onderzoekers kunnen vergroten.

Van geheel andere orde is de vraag hoe we het draagvlak voor het CHF in stand houden en misschien zelfs vergroten. Het aantal donateurs vertoont al jaren een licht dalende trend. Het bestuur wil actiever dan voorheen mensen wijzen op het belang van het Fonds, zodat ook in de toekomst het draagvlak gegarandeerd blijft. Het bestuur heeft zich voorgenomen met name mensen die een subsidie van het fonds hebben gehad, actiever te benaderen met de vraag of zij op hun beurt bereid zijn het fonds te steunen. En dan tenslotte de bestuurssamenstelling: Anne-Mareike Schol-Wetter zwaait af als bestuurslid. Zij heeft de afgelopen jaar, naast het reguliere werk als bestuurslid, de website onderhouden. We zijn blij met het vele werk dat zij heeft verzet! In de persoon van Nella van den Brandt heeft zij een opvolger gevonden en ook met deze opvolging zijn we blij.

Bericht van de secretaris – Anne-Claire Mulder

De bijdrage van de secretaris bestaat, zoals elk jaar, uit een kort zakelijk verslag van de periode juli 2017 tot en met juni 2018.

Dit jaar heeft het bestuur afscheid genomen van ons bestuurslid Anne-Mareike Schol-Wetter. Anne-Mareike heeft toen zij aantrad de website een nieuwe vorm gegeven en vervolgens steeds bijgehouden. Het laatste jaar was deze functie steeds minder goed te combineren met haar andere werkzaamheden. Het bestuur wil haar op deze plaats hartelijk bedanken voor haar werk deze afgelopen periode en zal dat op een voor haar geschikt moment nog een keer doen bij een etentje.

Het bestuur is blij dat Nella van den Brandt, postdoctoraal onderzoekster op het gebied van religie en gender aan de UU, bereid was toe te treden tot het bestuur en de taak van webmistress op zich te nemen. Verderop in deze Jaarbrief stelt Nella zich voor.

Het bestuur bestond deze bestuursperiode uit: Mirjam van Veen (voorzitter), Anne-Claire Mulder (secretaris), Marian Papavoine (penningmeester), Kim Knibbe, (algemeen bestuurslid), Anne-Mareike Schol-Wetter (webmistress tot 1 mei), Nella van den Brandt (webmistress vanaf 1 mei).

Net als voorgaande jaren vergaderde het bestuur twee keer in Utrecht en wel op 9 november 2017 en 10 april 2018 (deze vergadering was verplaatst in verband met de griepgolf die het bestuur trof). Twee thema's werden op beide vergaderingen besproken, namelijk het donateursbeleid en het subsidiebeleid van het Catharina Halkes Fonds.

Aanleiding om over het donateursbeleid te spreken was de constatering dat het aantal donateurs elk jaar verder afneemt door overlijden of door verschuiving in interesses (vaak ook aan leeftijd gebonden). Op dit moment heeft het Halkesfonds nog ongeveer 100 donateurs. Dit afnemend aantal donateurs brengt het werk van het Catharina Halkes Fonds niet in gevaar, want er is in de afgelopen 30 jaar door al deze donateurs een vermogen opgebouwd waarmee het Catharina Halkes Fonds onderzoek op het gebied van religie en gender kan subsidiëren. Toch zijn donateurs belangrijk voor het Fonds nu spaargeld en obligaties niet zoveel rendement opleveren.

Daarom wil het Halkesfonds de komende jaren werken aan het uitbreiden van haar donateursbestand, niet alleen om haar vermogen uit te breiden, maar vooral ook om het draagvlak voor onderzoek op het gebied van gender en religie uit te breiden en te verstevigen.

Ook het subsidiebeleid is in beide vergaderingen besproken. Nu het IWFT Expertisep netwerk Gender en Religie is opgeheven, is de statutaire verplichting om allereerst het IWFT-netwerk financieel te steunen vervallen. Daarmee komt er meer financiële ruimte voor het uitkeren van subsidies. Het bestuur heeft besloten twee fellowships in te stellen van ieder maximaal € 4500 groot – per vergadering kan één fellowship worden gegeven voor grotere projecten. Het bestuur denkt bijvoorbeeld aan het financieren van een schrijfverlof voor een buitenpromovenda, maar ook voor andere grotere projecten. Voorwaarde is dat de projecten academisch zijn ingebed, bijvoorbeeld in een onderzoeksinstituut of door de betrokkenheid van een promotor. Daarnaast heeft het fonds genoeg ruimte om andere projecten te steunen met een maximaal bedrag van € 1500.

Van één van de door ons gesubsidieerde projecten hebt u de vruchten mogen plukken, namelijk van onze subsidie voor het boek van Jonneke Bekkenkamp, *Bloemlezen. Wat Schrijvers Zeggen met Bloemen*, Amsterdam 2018. Dit boek leek ons een prachtig donateursgeschenk bij het 30-jarig bestaan van het Catharina Halkes Fonds en uit de vele positieve reacties die we ontvingen, trekken wij de conclusie dat u dat met ons eens bent.

Het Catharina Halkes Fonds heeft dit jaar de volgende projecten (in alfabetische volgorde van ontvangster) gesubsidieerd:

- Amsterdam Museum, bijdrage voor de tentoonstelling 1001 vrouwen in de twintigste eeuw.

- Britt Bakker, bijdrage in de kosten van studie aan de Graduate School in Wales in het kader van promotieonderzoek naar Interreligieuze huwelijken.
- Jonneke Bekkenkamp, subsidieaanvraag voor publicatie van *Bloemlezen. Wat Schrijvers Zeggen met Bloemen*.
- Mathilde van Dijk, subsidie voor de studiemiddag [Spirituele Heldinnen](#), georganiseerd door RUG en PTHU/ Groningen.
- Heleen Joziasse, subsidie voor bezoek conferentie in Zuid-Korea (zie verslag verderop in deze Nieuwsbrief).
- Heleen Joziasse, subsidie voor studieverlof van drie maanden ten behoeve van afronden proefschrift.
- Heleen Joziasse, subsidie voor Internationale Winterschool 'Power and Difference: Life in Abundance' aan St Paul's University Limuru Kenia in samenwerking met de Protestantse Theologische Universiteit.
- Oecumenische Vrouwensynode, bijdrage voor vergoeding van de webmistress.
- Tsila Rådecker, subsidie voor schrijven van de biografie van Diana Sampson.
- Peter Ben Smit, bijdrage ten behoeve van deelname studente uit Myanmar aan Bridging Gaps programma van VU/ PTHU.
- Van Gisteren, deelname aan crowdfundingproject ten behoeve van F-Site, website voor informatie over vrouwen(geschiedenis) voor het middelbaar geschiedenisonderwijs, in dit geval over religieuze vrouwen als Hadewijch, Aisha en anderen.

Van enkele van deze en andere door het Catharina Halkes Fonds gefinancierde projecten vindt u in deze Jaarbrief een kort verslag.

Verslag van de penningmeester – Marian Papavoine

Geef om vrouwenstudies theologie!

Als penningmeester geef ik u graag wat inzicht in de cijfers over 2017.

Aan donaties ontvingen we in 2017 € 7.301. Dat is minder dan we in 2016 mochten ontvangen (€ 9.685). Daarnaast werd in het kader van de opheffing van het IWFT een bedrag van € 15.480 overgedragen aan het Catharina Halkes Fonds, waarvan € 6.000 geormerkt is voor het onderzoekstersnetwerk OPP voor een periode van 8 jaar. Het resterende bedrag is zonder bestemming toegevoegd aan het subsidiefonds.

Het jaar 2017 sluit met een positief saldo baten en lasten van € 26.860. Hiervan werd in het verslagjaar € 18.605 aan subsidies verstrekt voor elders in deze jaarbrief genoemde projecten. In het verslagjaar is per saldo een bedrag van € 2.284 toegevoegd aan het subsidiefonds en € 5.971 toegevoegd aan het stamkapitaal.

Eind 2014 is een overeenkomst aangegaan met Balans Vermogensbeheer voor het beleggen van een deel van het vermogen vanaf 2015. Ook in 2017 was die van kracht. Het beleggingsprofiel is 70% risicomijdende en 30% risicovolle beleggingen. De portefeuille mag enkel uit duurzame beleggingen bestaan.

Begin 2018 is de stand van het subsidiefonds € 33.911, bestaande uit € 6.000 geormerkt voor het onderzoekstersnetwerk OPP, € 1.750 aangegane verplichtingen voor de afronding van lopende activiteiten, en € 26.161 vrij besteedbare ruimte. Het stamkapitaal bedraagt eind 2017 € 477.437.

Het is nog steeds mogelijk om **per acceptgirokaart (AC) te betalen. Die is bijgevoegd bij deze jaarbrief.** U kunt ook zelf een donatie overmaken naar ons rekeningnummer NL16 INGB 0000 202462 t.n.v. Stichting Catharina Halkes Fonds te Tilburg. De verwachting is dat AC's op korte termijn gaan verdwijnen.

Wilt u overwegen om een jaarlijkse automatische overboeking te maken bij uw bank? Die kunt u zelf eenvoudig weer intrekken.

U kunt ook overwegen om een schenkingsovereenkomst met ons te sluiten. Dat kan al voor een klein bedrag, en het bedrag is volledig aftrekbaar van de belasting, ongeacht de drempel. Als u hierover meer wilt weten kunt u contact opnemen met Marian Papavoine, penningmeester@halkesfonds.nl of 013 4662458.

Een financieel jaarverslag 2017 vindt u – conform de ANBI-eisen – bij de Kennisbank Filantropie: <http://www.kennisbankfilantropie.nl/anbi/catharina-halkes-fonds>

Ook in 2018 zijn we weer heel blij met uw donatie, die het ons mogelijk maakt projecten op het gebied van onderwijs en onderzoek in gender en religie te blijven ondersteunen.

Bestuurssamenstelling – Nella van den Brandt

Per 1 mei 2018 zwaaide Anne-Mareike Schol-Wetter af als bestuurslid, en werd ik uitgenodigd om haar op te volgen. Daarop zei ik al heel snel ja!

Het lijkt mij erg interessant en leuk om het wel en wee van het Catharina Halkes Fonds enkele jaren op te volgen, en op die manier de studie van religie en gender mee te ondersteunen. Als post-doctoraal onderzoekster weet ik maar al te goed hoe

belangrijk het kan zijn om opkomende onderzoek/st/ers soms financieel een steuntje in de rug te bieden. De eisen op vlak van onderzoek en onderwijs stijgen; de financiële ruimte die met name jonge onderzoek/st/ers hebben neemt vaak niet evenredig toe.

Zelf draai ik momenteel als post-doctoraal onderzoekster mee in een spannend NWO onderzoeksproject over bekering van vrouwen naar Jodendom, Christendom en Islam, en de rol daarin van gender, seksualiteit, etniciteit en 'ras'. Ik heb een achtergrond in culturele antropologie, Arabische taal en cultuur, en genderstudies. Dat verklaart alvast mijn interesse in de bestudering van verschil en ongelijkheid, en mijn passie voor het veld van religie en gender.

Ik zal het nieuws van het bestaan van CHF steeds helpen verspreiden onder een nieuwe generatie van religie en gender onderzoek/st/ers, en kan bijdragen voor het CHF dan ook van harte aanbevelen – wetende dat het vaak heel goed terecht komt.

Met een hartelijke groet,

Nella van den Brandt

Gesubsidieerde projecten

*** 1001 Vrouwen in de 20ste Eeuw**

Suze Groeneweg, Aletta Jacobs, Raden Adjeng Kartini, Annie M.G. Schmidt, Anne Zernike, en Nora Rozenbroek; een greep uit een lange lijst met vrouwen uit het recente verleden in Nederland. Stuk voor stuk zijn ze spraakmakende vrouwen die een opmerkelijke rol hebben gespeeld in de Nederlandse geschiedenis. Sommigen beroemd, anderen misschien minder bekend bij het grote publiek. Hun sporen zijn op allerlei terreinen verdiend: sport, religie, politiek, wetenschap of bedrijfsleven. Maar hun namen komen in de geschiedenisboeken niet veel voor. Dat geldt zelfs voor historische overzichten van de 20ste eeuw, een eeuw van vrouwenemancipatie. Reden voor het Amsterdam Museum om aan deze vrouwen uit de 20ste eeuw een tentoonstelling te wijden.

Van 3 oktober 2018 tot en met 10 maart 2019 presenteert het Amsterdam Museum de tentoonstelling 1001 vrouwen in de 20ste eeuw. Aanleiding voor deze tentoonstelling is het gelijknamige boek van historica dr. Els Kloek, dat als vervolg op het succesvolle boek *1001 vrouwen uit de Nederlandse geschiedenis* (2013) gelijktijdig met de tentoonstelling zal verschijnen.

De biografieën uit het boek van Els Kloek vormen de leidraad voor de tentoonstelling in het Amsterdam Museum. Een selectie uit het boek komt aan bod, losjes chronologisch ingedeeld in vijf generaties. Met aansprekende objecten uit bijzondere vrouwenlevens wordt de bezoeker meegenomen in de geschiedenis van vrouwen in de 20ste eeuw en

ervaart de bezoeker dat er ook met een andere blik naar de geschiedenis kan worden gekeken dan de dominant mannelijke die zijn weg naar de geschiedenisboeken heeft gevonden.

Doelstelling van de tentoonstelling is het weergeven van een discussie en het zichtbaar en bespreekbaar maken van de emancipatie die vrouwen in deze nog recente tijd hebben afgelegd. De individuele rol van vrouwen in de geschiedenis van Nederland wordt zichtbaar gemaakt en aan de actualiteit gekoppeld. Om de relevantie van (vrouwen uit) de geschiedenis voor het heden te laten zien, worden hedendaagse reflecties op de historische vrouwen opgenomen in de tentoonstelling, bekeken door mensen – jong en oud, vrouw en man – met verschillende achtergronden, beroepen en expertise.

Mede dankzij de steun van het Catharina Halkes Fonds is het Amsterdam Museum in staat om een breed publiek te doen laten nadenken over de rol van de vrouw vroeger, nu én in de toekomst.

* Publicatie Jonneke Bekkenkamp, *Bloemlezen. Wat Schrijvers Zeggen met Bloemen*
[Amsterdam University Press , ISBN: 9789462988507, € 14,99](#)

Bloemlezen is tekst plukken uit de werken van schrijvers. De bloem in bloemlezen staat voor het beste dat geschreven is over een bepaald onderwerp, volgens de bloemlezer. De bloemen in deze bloemlezing staan letterlijk voor bloemen: bloemen in de literatuur.

Bloemen kun je zien, ruiken, proeven en voelen, maar ze spreken niet. Niet hoorbaar. Toch spreken ze, bij wijze van spreken. Bloemen figureren in gedichten en verhalen. Als vorm van sublieme fictie bieden sprekende bloemen woorden voor wat we niet weten.

In dit geschenkboek bloemleest Jonneke Bekkenkamp zes moderne klassiekers: *De Dame met de Camelia's*; *Mevrouw Dalloway*; *Meneer Ibrahim en de bloemen van de Koran*; *De kleur paars*; *Tulpenkoorts* en *De verborgen taal van bloemen*.

De bloemdichtheid en bloemdiversiteit in deze zes boeken varieert van vrijwel nihil tot ver boven gemiddeld. Wat ze gemeen hebben is dat het veel gelezen boeken zijn. Tot op de dag van vandaag worden ze bewerkt tot musicals, films, opera's en toneelstukken. In hun verschillen bieden ze een waaier van levensvisies.

'Geluk is de kunst een boeket te maken van bloemen waar je bij kunt'.

* Oecumenische Vrouwensynode

De Oecumenische Vrouwensynode is een landelijk platform voor een bonte verzameling vrouwen, actief op gebied van vrouw, geloof en maatschappij. Het is gericht op gelijkwaardigheid van gender binnen religie en kerk en op rechtvaardigheid in een wereld waarin in diversiteit wordt samengeleefd. www.vrouwensynode.nl

Mede dankzij de subsidie van het Catharina Halkes Fonds was het mogelijk om ter gelegenheid van 500 jaar Reformatie van het kwartaalblad *ZijSpiegel* van de Oecumenische Vrouwensynode een nummer met meer pagina's als gebruikelijk te maken en daarin ruim aandacht te geven aan vrouwen en de Reformatie.

In dit nummer wordt duidelijk dat de Reformatie niet alleen een mannenzaak was. Adellijke vrouwen als Elisabeth van Brandenburg voerden de Reformatie in hun machtsgebied in. Dat Luther onderwijs aan meisjes propageerde, gecombineerd met vertalingen van de Bijbel in de eigen landstaal, was ook niet onbelangrijk.

- In een verslag over de studiedag 'Echte Vrouwen Lezen de Bijbel Zelf' wordt uitgebreid aandacht besteed aan de uitgangspunten en de werkwijze van de totstandkoming van de Duitse vrouwvriendelijke bijbel: *Die Bibel in Gerechte Sprache*.
- Het artikel 'Tegendraads Voortborduren op de Reformatie' biedt een mijmering over gevoelens en overpeinzingen bij het werken aan een letterlap. De ritmiek van de herhaalde steekjes doet mediteren over vergeten vrouwengeschiedenissen.
- In een andere bijdrage wordt de Amerikaanse *Woman's Bible* van 1895, aan de hand van een paar concrete voorbeelden, vergeleken met de Nederlandse *Vrouwenbijbel* van 2016.
- Uit het artikel over onderzoek naar de rol van vrouwen in de geschiedenis van het bijbellezen blijkt niet alleen dat er al voor Luthers eigen vertaling Duitse vertalingen waren, maar dat er ook lekenvrouwen waren die beschikten over deze vertalingen.
- Naast aandacht voor deze vrouwen is er aandacht voor joodse vrouwen in de zestiende eeuw; voor Grietje van Dijk (eind 17e/begin 18e eeuw) die, in die tijd al, Hebreeuws geleerd heeft; wordt er stil gestaan bij de stedenmaagd van Dordrecht op een raam in de Sint Jan in Gouda; en ook wordt stil gestaan bij de zussen Plantijn, wiens vader de bekende boekdrukker Christoffel Plantijn was. En natuurlijk is er aandacht voor Katharina van Bora in deze special van *ZijSpiegel*.

* Een onverwacht gevolg van de Catharina Halkes Lezing over Vrouwelijke beelden van Christ/a (2016).

Door Anne-Claire Mulder

In het weekend van 23 en 24 april 2016 was in de Janskerk in Utrecht een expositie te zien met de titel 'Vrouwelijke beelden van Christ/a'. Deze expositie was georganiseerd in het kader van de Catharina Halkes Lezing van dat jaar met dezelfde titel. De schilderijen waren door een internationale groep theologen/ kunstenaressen gemaakt en waren eerder in Winchester (GB) tentoongesteld. De schilderijen hingen er dus gedurende de lezing, maar ook gedurende de kerkdienst, de volgende dag.

Een van de schilderijen, getiteld 'Waiting for Sophia', beeldt een hoogzwangere vrouw af, overwegend in huidkleur geschilderd met een grote stralenkroon van goudblad en snippers dicht bedrukt papier: bijbelteksten over Sophia. Deze vrouw draagt een baby die is opgezet uit kleine snippers papier: opnieuw snippers van Bijbelteksten over Wijsheid. Dit schilderij trok de aandacht van een van de pastores van de Oecumenische Janskerkgemeente. Zij was zo getroffen door het beeld en de uitvoering dat ze in overleg met de kunstenares – Angie Devereux, die dat weekend in Utrecht aanwezig was – besloot om alles in het werk te zetten het schilderij aan te kopen. Vlak voordat de schilderijen terug werden gezonden was de kogel door de kerk: de Janskerkgemeente zou het werk aankopen.

Maar niet alleen kocht de Oecumenische Janskerkgemeente het schilderij; ze zette ook een groot project op rondom dat schilderij. Een serie kerkdiensten rondom Vrouwe Wijsheid; een lezing over Wijsheid vanuit feministisch-theologisch perspectief, een schrijfworkshop over Wijsheid waarbij het schilderij als inspiratie diende, en een compositieopdracht voor liederen over Sophia.

In de schrijfworkshop, waaraan ongeveer tien gemeenteleden deelnamen, werden gedachten en associaties over (Vrouwe) Wijsheid poëtisch vormgegeven met behulp van verschillende opdrachten. Dat leverde mooie en verrassende teksten op. Deze poëtische teksten vormden vervolgens het ruwe materiaal dat een klein groepje gemeenteleden bewerkte tot liturgische teksten.

Dit is een van die teksten, een **Ode aan de Wijsheid**:

Word wakker, Wijsheid, maak toch voort.
Laat woorden van vertrouwen stromen
Opdat gebeurt waar wij van dromen.

*O wijsheid, kom, ontwaak
De wereld wacht op jou.*

Jij die in ons ontspringt en leeft,
Jij die kan brullen en kan fluisteren:
Leer mij toch wachten, leer mij luisteren

*O wijsheid, kom, ontwaak
De wereld wacht op jou*

Als jij weer orde brengt op aarde
Dan zal er recht en vrede zijn,
Een zee van groen in de woestijn.

*O wijsheid, kom, ontwaak
De wereld wacht op jou*

Wijsheid, vervul ons met jouw Woord
Woordenstroom waaruit wij drinken
Dat wereldwijd je stem mag klinken.

*O wijsheid, kom, ontwaak
De wereld wacht op jou*

De componiste Mathilde Wantenaar zette die teksten vervolgens op muziek, die door het Janskoor werd ingestudeerd. Op 18 en 19 november 2017 werden deze liederen eerst ingestudeerd en vervolgens feestelijk gepresenteerd in de dienst. Het was een prachtig en geheel onverwacht gevolg van een inspirerende lezing met tentoonstelling. Bent u geïnteresseerd in de liederen en hun muziek dan kunt u contact opnemen met het secretariaat van de Oecumenische Janskerkgemeente, secretariaat@eug-Janskerk.nl

* Transnationale Bahá'í-connecties van Rosey E. Pool, Margaret Danner en Robert Hayden.

Verslag reis naar Bahá'í-archief in Wilmette, Illinois door Lonneke Geerlings

Sinds 2014 doe ik onderzoek naar Rosey E. Pool (1905-1971) – een voormalige docente van Anne Frank, vertaalster, en specialist van Afro-Amerikaanse poëzie. Ik hoop in 2019 mijn dissertatie over haar af te ronden. Dat is nog een hele klus, want haar veelzijdige leven is amper in één boek samen te vatten. Daarom heb ik een selectie gemaakt van acht 'contact zones' – belangrijke plaatsen in haar leven waar de wereldgeschiedenis samen kwam. Zo zag ze de opkomst van Nazi's vanuit Berlijn in de jaren dertig; in de Tweede Wereldoorlog was ze actief in het verzet; en in de jaren zestig was ze zijdelings betrokken bij de Amerikaanse burgerrechtenbeweging. Tijdens Pools vele reizen naar de Verenigde Staten werkte zij nauw samen met Afro-Amerikaanse schrijvers en dichters om *Black History* te promoten. Gaandeweg werd haar religieuze gewaarwording groter. Door haar contacten met de dichters Margaret Danner en Robert Hayden, beiden Bahá'í's, verdiepte zij zich meer in dit wereldgeloof dat vandaag de dag nog altijd groeit. In 1965, op zestigjarige leeftijd, bekeerde zij zich in Alabama tot het Bahá'í geloof.

Dankzij een beurs van het Stichting Catharina Halkes Fonds kon ik in september 2017 uitgebreid onderzoek doen in Wilmette, Illinois. In deze buitenwijk van Chicago bevinden zich de *National Bahá'í Archives*. Tijdens mijn onderzoek deed ik een bijzondere ontdekking. In februari 1978 werd *Black History Week* gevierd in Wilmette,

Illinois. Daar werden in de imposante Bahá'í tempel de 'Rosey Pool Awards' uitgereikt aan mensen die zich actief hadden ingezet om racisme te bestrijden. Mede door de unieke Bahá'í bibliotheek heb ik meer kunnen ontdekken over de bijzondere aantrekkingskracht van het Bahá'í geloof voor Afro-Amerikanen. Bahá'u'lláh, stichter van het Bahá'í-geloof, vergeleek mensen uit de Afrikaanse diaspora met de pupil van het oog: deze is een reflectie van de buitenwereld, maar het is ook de plek waar het licht van de geest naar binnen komt. Het idee dat alle mensen gelijk zijn en deel uitmaken van één mensheid is bovendien een grondbeginsel van deze monotheïstische godsdienst.

Ik wil nogmaals de Stichting Catharina Halkes Fonds bedanken voor het mogelijk maken van mijn reis. Op dinsdag 3 april 2018 heb ik mijn bevindingen gepresenteerd als onderdeel van de *Religious History Seminars* aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. De titel van mijn presentatie was: ['Het Bahá'í Geloof en Afro-Amerikaanse Emancipatie, een Trans-Atlantische Geschiedenis'](#).

* 'Theologie en Vrouwen in Afrikaans Christendom': Gastcolleges *Global Institute of Theology*, Yonsei University, Zuid-Korea

Door Heleen Joziassse, Den Haag

Van 19 oktober tot en met 3 november 2017 was ik uitgenodigd door Prof. Esther Mombo om samen met haar gastcolleges te verzorgen in het Masters programma Theologie, aan de *Global Institute of Theology* van de Yonsei University in Seoul, Zuid Korea. Met financiële steun van het Catharina Halkes Fonds kon ik aan deze uitnodiging gehoor geven.

Het overkoepelende thema van de cursus was '*Women, Theology & Society in African Christianity, with Special Reference to the Charismatic Movements*'. De toevoeging '*Charismatic Movements*' was op verzoek van de studenten en geconcentreerd op genezing en heelheid. De studenten volgden een tweejarig Mastersprogramma en waren afkomstig uit Zuid-Korea (1), Mexico (2), India (2), Filipijnen (2), Indonesië (1), Kenia (3), Kameroen (2), Ghana (1) en Nigeria (1). De oververtegenwoordiging van Afrikaanse studenten was behalve een nadeel – de inbreng in de colleges vanuit de lokale Zuid-Koreaanse context was zeer beperkt – ook een voordeel: In het kader van mijn eigen PhD onderzoek waren de Afrikaanse studenten een ideaal klankbord en gesprekspartner voor de door ons gepresenteerde thema's vanuit een Afrikaanse context. In de colleges werden de studenten uit andere contexten uitgedaagd om ook hun visie en ervaringen in te brengen.

Het gezamenlijk voorbereiden, geven en evalueren van colleges met Esther Mombo (één van de supervisors van mijn dissertatieonderzoek), bood mij een unieke gelegenheid om verder te reflecteren op mijn eigen promotieonderzoek op het gebied van Afrikaanse vrouwen christologie. In de colleges nam ik het theoretische en methodologische kader van Afrikaanse theologie en Afrikaanse christologie vanuit het perspectief van vrouwen

voor mijn rekening. In de discussies tijdens deze colleges kwamen twee thema's opvallend naar voren: 1. Het belang van narratieve theologie en de controversialiteit van vrouwenverhalen als bron van theologie; 2. De *hermeneutics of suspicion* toegepast op Bijbel en cultuur, met de schadelijke praktijk van *breast ironing* in Kameroen als vorm van *gender based violence*.

Naast de colleges heb ik in een openbaar gastcollege een aantal inzichten gepresenteerd over Afrikaanse christologieën van vrouwen als 'geleefde christologieën', gebaseerd op mijn veldonderzoek in twee kerken in Kenia. In de discussie tijdens dit gastcollege kwam onder andere naar voren dat studenten worstelen met de methodologische concentratie op metaforen of beelden van Jezus in contextuele christologie.

De kritische reflectie en discussie van de thema's 'vrouwen, gender en theologie vanuit een Afrikaanse context' als Nederlandse, in een Zuid-Aziatisch land, met internationale studenten, bood mij bijzondere inzichten en was zeer stimulerend voor het positioneren van mijn eigen onderzoek en theologiseren als witte, Europese vrouw. De gezamenlijke zoektocht met Esther Mombo naar theologische duiding van de Zuid-Koreaanse samenleving en religie maakten deze twee weken een bijzondere interculturele exposure. Het voorgaan in de wekelijkse viering voor derde- en vierdejaars studenten was wellicht het dieptepunt van deze zoektocht. In een kolossaal theater op het universiteitsterrein wisten wij toch zeker 5 paar ogen, van de 1200 aanwezigen, op ons gericht. De rest was bezig te scrollen op zijn/haar smartphone of deed een middagslaapje.

Eenmaal terug in Nederland zie ik de Haagse samenleving met Samsung en Hyundai-ogen, maar ook met een soort dankbaarheid om de vrijheid en de mogelijkheid van distantie en (zelf-)relativering die onze samenleving biedt. In mijn huidige werk bij Stichting Mara, waarin ik internationale en migrantenkerken ondersteun in hun maatschappelijke inzet voor de Haagse samenleving, kan ik deze ervaringen zeer goed gebruiken in ons uitreiken naar Oost-Aziatische kerken in Den Haag.

Sinds mei 2018 is de privacywet, AVG, aangescherpt. Iedere organisatie is verplicht een duidelijk privacybeleid te hanteren dat inzichtelijk is voor iedereen. Op onze website kunt u dit vinden onder <http://halkesfonds.nl/onewebmedia/CHF-privacy-policy.pdf>

Wilt u uw **donatie via bijgaande acceptgiro** / en/of via internet voldoen?

Ons rekeningnummer: Stichting Catharina Halkes Fonds,
NL16 INGB 0000 202462 , te Tilburg

Wilt u overwegen om een jaarlijkse automatische overboeking te maken bij uw bank? Die kunt u zelf eenvoudig weer intrekken.

Vragen hierover naar Marian Papavoine, penningmeester@halkesfonds.nl

Secretariaat: Dr. Anne-Claire Mulder, Molenbeekstraat 15, 3521 ET Utrecht
secretaris@halkesfonds.nl